

helemaal

toon

BLOEMLEZING
UIT HET COMPLETE
WERK VAN

TOON HERMANS

Lannoo

Inhoud

Het lieve land waar ik ben geboren Hoe kleine Antoine grote Toon werd	9
Ze zeiden, 't is een clown, die Toon Van het café in Sittard naar Theater Plezier in Amsterdam	75
De cadillacjaren Toon gaat solo	137
En toen de televisie kwam... De eerste onemanshow op tv	155
Méditerranée Méditerranée of Sonansee?	163
Een kind is zoveel meer Vaderschap	187
'What about you, Toon?' Succes zonder grenzen	199
Mennekes met giftige pennekes Kritiek op Toon	221
De onverwoestbaarheid van het leven De donkere dagen	267
Ik kende die spreij Onemanshow 1974	277
Verbodelen te jodelen Genieten in Zwitserland	307

Vader is back in town	
Vakgenoten	361
Denkend aan Carré	
Toon in zijn theater	393
Verf wordt hemel af en toe	
Toon schildert	405
Het meisje gaat de tafel dekken	
Zijn grote liefde	425
De muzikanten zitten klaar	
Op dezelfde toonhoogte	435
In België is alles groter	
Geliefd in Vlaanderen	457
Wachten op de dokter	
Gezondheid (of niet?)	461
De wals van de nieuwe wereld	
De laatste voorstellingen	479
Het doek gaat dicht	
Toon neemt afscheid van het leven	541
Bibliografie	558

Voorwoord

Helemaal Toon toont Toon helemaal.
Van de wieg tot het graf.
In zijn eigen verzen en sketches,
liedjes en dagboeknotities.
Bekend en minder bekend,
maar altijd herkenbaar.
Grappig en gevat,
ontroerend en onthullend.
Meezingers en meedenkers.
Van Sittard naar Amsterdam,
van München naar Toronto.
In Gstaad en aan de Méditerranée,
Rietje, Maurice, Gaby en Michael gaan mee.
Hallo Buziau, en Chevalier.
Dag Freek en Seth, en Tony Bennett.
De clown, de zanger, de muzeman.
De cabaretier en entertainer.

Helemaal Toon is de definitieve bloemlezing van Toon Hermans (1916–2000). Alle teksten werden zorgvuldig geselecteerd op basis van kwaliteit, populariteit en historische relevantie. Ze zijn niet chronologisch gerangschikt maar vertellen inhoudelijk wel het chronologische verhaal van Toons leven en werken. In deze tweede, herziene uitgave werden enkele nooit eerder gepubliceerde teksten verwerkt uit zijn enorme archief.

Bijna een halve eeuw was Toon Hermans de bekendste en populairste artiest van Nederland en Vlaanderen. Zijn onemanshows lokten miljoenen naar de zalen en het tv-scherf. Iedereen zong zijn liedjes mee. Geen dichter heeft ooit meer bundels verkocht. Geen cabaretier heeft ooit zoveel (en zo goed) geschilderd.

Veel superlatieven voor een artistieke duizendpoot die dag en nacht bezig was met zijn vak(ken), maar ze zijn allemaal terecht. Daarvan is deze bloemlezing het ultieme bewijs.

Karel Michiels, eindredacteur

Hoe kleine Antoine grote Toon werd

**Het
lieve land
waar ik
ben geboren**

Mijn grootmoeder had twaalf kinderen.
Die had geen tijd voor seks.

— *Onemanshow 1997*

Zal ik u dat 's vertellen?

Ik was een couveusekindje.

Ja, dat is authentiek.

Ik was een couveusekindje.

M'n moeder heeft me dat verteld.

Dat is authentiek.

Hier zit een couveusekindje.

84 kilo.

Ja, dat is waar, mensen.

Ik weet niet precies wat dat zeggen wil.

Maar m'n moeder heeft me dat verteld. Ze zei: Toen jij op de wereld kwam, kon je in een sigarenkistje.

Ik kon in een sigarenkistje. Ze bedoelde niet die platte kistjes.

Maar je hebt kistjes, die zijn wat hoger. Daar gaan er vijftig in.

Vijftig sigaren.

In zo'n kistje zou ik dan hebben gekund, zei m'n moeder. En dan kon 't dekseltje nog dicht ook, zei ze. Ze heeft het nooit kunnen bewijzen... want ze kon geen kistje kopen van 50 stuks. Dat was veel te duur.

M'n vader rookte wel sigaren... maar die kocht de sigaren per stuk, m'n vader. Of twee, drie in een zakkie. In een zakkie. In een papieren zakkie.

Drie sigaren.

Ik zie dat zakkie nog op de schoorsteen staan. Had je zo die schouw, met in het midden de pendule. De panduul, zei m'n moeder. Ze had Frans gestudeerd. Bij de zusters ursulinen in de Plakstraat... had ze Frans gestudeerd. Ze zei de panduul.

Ze zei ook Charlie Chaplain.

— *Onemanshow 1997*

Meer dan een halve eeuw geleden...
boog zich de vroedvrouw over m'n wieg.
En ze zei: Het is een jongen.
En zo is het gebleven.

En boven m'n wieg hing een engeltje. Ik zie het nog hangen. Een engeltje van porselein. De vleugeltjes tegen de muur en het hoofdje naar beneden. Dat kon niet anders, want er zat een spijker in z'n nek.

En zo beroerd als het engeltje aan de muur hing... zo beroerd lag ik in m'n wieg. Ik lag helemaal niet lekker. Weet je waarom niet? Omdat ik aan alles kon merken dat ik een nakomertje was. Want ik had niets van mezelf. Ja, ik had allemaal ouwe spullen. Allemaal gebruikt goed. Gedragen kleren... ik lag in een ouwe wieg. Daar hadden twee geslachten in gelegen. Klinkt al onappetijtelijk.

Twee geslachten.

Ik vind het niet erg dat iemand in m'n wieg gaat liggen... maar twee geslachten vind ik veel.

Ik lag helemaal niet lekker in die wieg. Ouwe kussens, ouwe slopen.

Ik had een oud pak van m'n broer aan. ...

Ouwe kussens, ouwe slopen, ouwe flessen.

Ja, ouwe flessen. Gebruikte spenen. De gaatjes waren veel te groot.

Lag te kokhalzen in de wieg.

Ik vond het niet leuk. Ik kreeg alles ineens binnen. Het liep zo langs m'n kin... dan liep het zo in m'n slabber. Slabber was van m'n zuster. Ik zeg toch, ik had niets van mezelf.

Er lag nog een rammelaar... Was ook een ouwe. Er zat niet eens een erwt in. Zit toch altijd een erwt in? Had m'n broer er al uit gerammeld.

Ga dan maar liggen rammelen als je niks hoort.

Ben je gauw uitgerammeld.

Het was een triest begin. Ik had niets van mezelf. Niet eens m'n neus.
Ze keken in de wieg en dan zeiden ze: Hij heeft de neus van ome Gerrit.

Ja, vond ik niet leuk.

Er was er één die zei:
Het is net tante Jo.
Hij heeft alles van tante Jo.

Toe nou...

Ik had gelukkig een klein dingetje
van mezelf.

Ik lag niet lekker in die wieg. Ik kon ook niet slapen als ik in dat ding lag.
Als ik 's avonds wilde slapen, kwam m'n vader naast de wieg zitten.
En die begon slaapliedjes te zingen. Ik deed geen oog dicht.
En hij zat nog te liegen ook. Hij zong van: Buiten loopt een schaap.
Maar buiten liep niks.
We woonden pal bij het station.
Lijkt me moeilijk lopen voor die schapen,
tussen de treinen door.

Mèhèhè-mèhèhè-mèhèhè-mèh.

— *Onemanshow* 1974

Mama

Mama is het woord
waar het leven mee begint
mama is het woord
dat hoort bij ieder kind

een woord om zacht te zeggen
niet om luid te schreeuwen
het hoeft niets uit te leggen
en gaat door alle eeuwen heen

mama is het woord
waar de mensheid mee begint
mama is een ander woord
voor liefde

— *Ringelinge Roze*

Na mijn geboorte werd mijn moeder ziek, en moest gescheiden van mij in het hospitaal blijven. Een week of vier later nam de zuster mij op haar arm en bracht me voor het eerst naar de kamer van mijn moeder. Mijn moeder zei onmiddellijk: 'Dat is mijn kind niet, o nee, dat is mijn kind niet...' Het moet een hele schok teweeggebracht hebben, want zelfs het bestuur van het hospitaal is eraan te pas gekomen om haar ervan te overtuigen dat ik het wél was.

In het geboorteregister werd ik ingeschreven als Antoine Gérard Theodore. Ik groeide op in Sittard, dat toentertijd nog een kleine stad was. Als je van de Markt naar het station liep, had je het gehad. Het was eigenlijk een lange smalle winkelstraat met het ene winkeltje naast het andere. Ieder pandje had zijn eigenheid, en toch was er sprake van een vertrouwde samenhang. Er waren zelfs een paar winkeltjes bij met aan de deur een koperen bel, en ik vond dat dat getingel de hele straat iets vrolijks gaf. Ook was er iets met geuren. Je liep er van de ene geur in de andere. Als je langs de bakkerswinkel van Marteng Dols liep, rook je het versgebakken brood, en dat was een heel andere geur dan die van de apotheek van de gezusters Timmers, die ernaast lag.

Weer een paar deuren verder, bij Wetzels, geurde het naar verse appels, peren, pruimen en kersen die in grote manden buiten op de stoep voor de deur stonden. De speelgoedzaak van Schutgens had zijn eigen geur, de geur van hout en lak. De winkel was schaars verlicht, en in het halfdonker stond het vrolijke speelgoed in bonte kleuren. Papieren vliegers, hoepels, poppen, fietsjes en teddyberen, schoolborden enzovoorts.

Vader Schutgens was een lieve man van in de zestig. Hij zag er meestal moe uit, en hij bibberde met zijn rechterhand. Dat viel me vooral op als ik knickers kocht, dan zag ik die bibberende hand in de grote glazen pot naar de knickers grijpen. En als hij ze een voor een uittelde in de palm van m'n hand, begon mijn hand ook onmiddellijk te bibberen. Tien knickers voor een cent. Je zag er de mooiste dingen. Prachtige verfdozen, met echte tubetjes erin en penselen, mooie grote schetsboeken en clevere meccanodozen in twee soorten. De duurdere waren van staal, en de goedkopere van hout. Die kende ik. Het waren houten blokjes met gaatjes erin, die je met elkaar kon verbinden door in de gaatjes ronde houten stokjes te steken. Ik had

er een gehad van hout, en ik vond het altijd vervelend als zo'n houten stokje brak. Er hingen vliegende Hollanders aan het plafond, die, omdat ze aan het plafond hingen, mij aan vliegtuigjes deden denken. Ik kon alleen maar kleine dingetjes kopen, zoals knikkers, een tol of kleurkrijtjes, of zo'n blikken pistooltje waar je een rond doosje bij kreeg met een soort confetti erin, die gaven een knalletje als je ze in het pistooltje deed. Dat moest je heel voorzichtig doen, want als je zo'n confetti liet vallen, kon je hem maar heel moeilijk oprapen. Ook hadden ze van die pijltjes, kleine stukjes hout met stalen pinnetjes eraan, daar kon je mee gooien op een houten bord met cijfertjes erop. Zo'n pijltje heb ik wel es gekocht, het kostte 'n dubbeltje. Wie had toen kunnen denken dat je ooit met zo'n pijltje wereldkampioen kon worden, en dat er op de voorpagina van de krant zou staan: 'Op Schiphol was een uitzinnige menigte op de been om de wereldkampioen te verwelkomen.'

— *Levensboek*

Liep je door de bedrijvige Brandstraat, en ging je bij de sigarenwinkel van Close linksaf, dan kwam je uit op de stille Parklaan. Daar woonden de rijken. De laan begon met het Bisschoppelijk College. Dan kwamen er bomen en veel groen. Daar stonden de villa's met mooie tuinen en smeedijzeren hekken. Daar woonden de mensen die het voor het zeggen hadden, voor wie de kleine luiden hun petjes afnamen.

Ons huis stond daar ook. Een mooie villa, met aan de voorkant een balkon en links en rechts van die witte trappen, en als je die trappen opging, stond je voor een indrukwekkende voordeur. De villa heette Zomerlust. Daar heb ik de eerste vette jaren van mijn leven doorgebracht, toen nog niemand het vermoeden had dat er ook magere jaren zouden komen. Samen met mijn broertjes vond ik er paaseieren onder de cipressen. Grote paaseieren met strikken van zij erom en mokka erin, die je leeg kon eten met een lepeltje.

Er is me maar weinig bijgebleven van de rijke jaren op Zomerlust. Ja, ik weet nog wel dat er een grote eetkamer was aan de voorkant, die uitkeek op de tuin, en dat we daar aan tafel zaten. En dat Lisa er was, de hulp en toeverlaat van mijn moeder en dat er twee meisjes waren met witte schorten aan en een kapje op het hoofd. En dat er boven de eettafel een bel hing, een peervormig dingetje, en dat er altijd een van die meiden verscheen als mijn moeder schelde. Ik zie ook nog de witte servetten in de zilveren ringen met onze namen erin gegraveerd. Ik heette toen nog Antoine.

Verder weet ik niet veel uit die tijd. Behalve dan dat ene beeld dat mij is bijgebleven. Dat mijn broertje Jubelke, toen hij gestorven was, opgebaard lag en dat het net een wassen beeldje was. Het deed me denken aan het kerstkindje dat in de Begijnenkerk in het kribbetje lag. Ik weet nog dat de kamer vol stond met witte bloemen, alsof hij midden in een bloemenperk lag.

— *Levensboek*

Aan de straatkant was de tuin afgezet met een laag, gemetseld muurtje met daarop een afrastering met krullen en spitse pieken en een deftig smeedijzeren hek. De oprit naar het huis was witbekiezeld, zodat je de mensen kon horen aankomen, en liep langs een ovaal gazon met veel rozen, roze, rood en wit. Aan de voorzijde van het huis, in het midden tussen hoge zijramen, lag het witgrijze bordes met de balustrade en aan weerszijden de stenen trappen.

Op het bordes was ook de grote voordeur. De bakker, de melkboer en de slager kwamen nooit aan die deftige deur, die gingen achterom door de achtertuin naar de deur voor de leveranciers. De voordeur was bestemd voor de gasten. Als zij er aanbelden, ging de deur maar een stukje open; dan verscheen Lisa, de gediensstige, in steriel gesteven wit linnen en beduidde in haar nette, maar indringende plattelandsterminologie dat de deurmat niet voor niets in de hal lag en dat de lekkende paraplu's in de daarvoor bestemde koperen bak mochten worden gedeponeerd.

— *Tussen mei en september*

Fotoverantwoording

- © Bert Buurman: 554
- © Will Dekkers: 370, 394
- © Frits Gerritsen: 394
- © Wien Hausmann: 206
- © Gaby Hermans: 164, 278, 304, 308, 317, 333, 415, 426, 512
- © Max Koot: 138, 183
- © Kees Pot: 193
- © Ralph L. Schuurman: 272
- © Ronald Sweering: 222

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op de foto's te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen nog rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever melden.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Samenstelling: Karel Michiels

Illustraties: Toon Hermans

Omslagontwerp en vormgeving: Studio Lannoo

© Toon Hermans B.V. en Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2022

D/2022/45/382 – ISBN 978 94 014 8581 4 – NUR 303/370

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.